

Výskyt a hnízdění lindušky luční (*Anthus pratensis*) a hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*) v NPR Žehuňský rybník

Lubor Urbánek

Miroslav Jelínek

T.G. Masaryka 653, 570 01 Litomyšl

Urbánkova 3368, 143 00 Praha 4

Úvod

Linduška luční (*Anthus pratensis*) i hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*) patří k druhům, které u nás prokazatelně přibývají (ŠŤASTNÝ, BEJČEK, HUDEC 1996). Oba druhy primárně osidlovaly výše položená území od hor po vysočinu a teprve později osidlovaly podobné typy prostředí (podmáčená stanoviště, v případě hýla rudého s doprovodnými keři) v nížinách. Mezi nejnižší položené lokality, kde oba druhy hnízdí, patří i NPR Žehuňský rybník.

Metodika

Oba druhy byly průběžně monitorovány během dlouholetého sledování avifauny Žehuňského rybníka, kvadráty 5857,5858. Jeden z našich největších rybníků leží na řece Cidlině mezi Chlumcem n.C. a Poděbrady na hranici okresů Nymburk, Hradec Králové a Kolín. Jednalo se o pravidelná pozorování a sčítání ptáků liniovou metodou, využity byly i poznatky z pravidelných odchytů v měsících květen až srpen.

Výsledky

Hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*) byl prvně zjištěn při odchytové akci 6. 8 1991, kdy byla chycena a kroužkována samice s dobře vyvinutou hnízdní nažinou v rákosinách Severní zátoky, v okolí se zdržoval i samec. 3.6.1993 pozoroval zpívajícího samce ve vrbové aleji nedaleko místa prvního výskytu JELÍNEK (in BRANDL, ŠIMEK 1995). Po dvouleté přestávce byl tento druh opět zjištěn 27.5.1995, kdy první z autorů pozoroval pár v hustě křovinami zarostlé vodoteči (odvodňovací kanál z obory) ve východní části lokality. 10.6.1995 byl opět pár zjištěn na stejném místě druhým z autorů. Ten pak zjistil jednoho samce i 18.6.2003. Všechna tato pozorování nasvědčovala možnosti, že hýl rudý může někde v málo přehledném terénu severního břehu rybníka hnízdit.

V roce 2004 byli hýli pozorováni druhým z autorů prvně 18.6. V Severní zátoce (ve vrbové aleji i v rákosinách) se zdržovali dva samci (jeden červeně a jeden zeleně vybarvený) a jedna samice. 20.6.2004 na lokalitě byl zjištěn jen zelený samec, 21.6. byl chycen a okroužkovan zelený samec a samice s plně vyvinutou hnízdní nažinou. Ve dnech 30.6. a 15.7. byl oběma autory opakovaně pozorován hýl rudý (pravděpodobně samice), který se ozýval varovným hlasem a zcela zřetelně se nápadným chováním pokoušel odvést pozorovatele od pravděpodobného hnízda. To s ohledem na nepříznivé počasí (vítr, déšť) a především nepřehlednost terénu (stará rákosina s keřovým náletem (*Cornus sanguinea*, *Rosa canina*) prorostlá kokoticí (*Cuscuta sp.*) a opletníkem (*Calystegia sepium*)) nebylo vyhledáváno. Při odchytu 9.8.2004 byl ještě jeden zeleně zbarvený hýl rudý pozorován druhým z autorů, ptáka se však nepodařilo chytit.

Podle klasifikace průkaznosti hnízdního výskytu (ŠŤASTNÝ, BEJČEK, HUDEC 1996) je možno hodnotit výše zmíněná pozorování v roce 2004 v kategorii D 10, tedy jako hnízdění prokázané.

Linduška luční (*Anthus pratensis*) je považována za hnízdící druh již KOVÁŘEM (1912/13). Ten sám výslovně uvádí nález hnízda (druh méně hojný, hnízdí). MUSÍLEK (1955) však považuje toto sdělení za „ne dosti doložené“. Ve středním Polabí však prokazatelně lindušky hnízdily minimálně od roku 1972 na Hrabanovské černavě u Lysé n.L. (HUDEC, ŠŤASTNÝ 1979). Z Žehuňského rybníka jsou první záznamy od roku 1977. Lindušky byly dlouho pozorovány pouze za tahu nebo vzácněji při zimování (viz graf). Začátek jarního tahu je těžko stanovit, protože únorová pozorování mohou ještě postihovat zimující jedince. V první březnové dekádě však bylo zaznamenáno největší množství protahujících ptáků (maximum 10.3.2000 144 ex.). Na podzimním tahu bylo nejvíce pozorování v říjnu, maximum 10.10.1998 32 ex. Prosincová pozorování jsou zcela běžná. V lednu, tedy prokazatelně zimující ptáci, byly zjištěny pouze 2x : 2.1.1999 1 ex., a 23.1.1999 6 ex.

První pozorování, která svědčí o možném hnízdění jsou z roku 1992, kdy se v Severní zátoce zdržoval zpívající samec od 19. do 30.5. v hnízdním období byly lindušky zjištěny i v letech 1996 a 1997, hnízdění pak bylo doloženo v roce následujícím: 8.5.1998 byla chycena samice s hnízdní nažinou a 1 ex. pozorován při krmení mláďat, 13.6.1998 byl chycen 1 juvenilní pták s nedorostlým ocasem. v roce 1999 byl 6.5. pozorován krmící pár. V letech 2000 a 2002 máme k dispozici jen pozorování z hnízdního období bez přímého důkazu hnízdění. Rok 2004 byl pak pro lindušky nejpříznivější. Již počátkem dubna (2.4.) se na lokalitě zdržovalo 8 ex., z toho 2 samci obhajovali teritorium. 16.4. byly zjištěny mimo protahujících ptáků 2 páry v teritoriích a 1 zpívající samec, vše v lukách Severní zátoky, 17.4. byly zjištěny oba páry i zpívající lichý samec. 3.5. se zde zdržovali 2 samci, třetí opustil lokalitu pro nadměrné hnojení kejdou v místě, které hájil. 5.5. se podařilo nalézt hnízdo se snůškou 4 vajec, 18.5. zde byla 3 pull. kroužkována. Nedaleko tohoto hnízda byl pak 30.5. chycen 1 juvenilní jedinec bez kroužku, zřejmě mládě druhého páru. Jeden pár pravděpodobně zahnízdil i podruhé, jak vyplývá z pozdějších pozorování v červnu a červenci (např. 12.7. byl pozorován druhým z autorů varující pár krmící již vzletná mláďata).

Diskuse

Podle výsledků mapování hnízdního rozšíření ptáků v ČR resp. v ČSSR stoupla početnost hýla rudého asi 8x a rovněž u lindušky luční je zřejmý vzestupný populační trend (ŠŤASTNÝ, BEJČEK, HUDEC l.c., ŠŤASTNÝ, RANDÍK, HUDEC 1987). Oba druhy však primárně obsazují lokality s vyšší nadmořskou výškou (horské biotopy a později vysočinu a nižší polohy (ŠŤASTNÝ, BEJČEK 1991)). Hnízdění obou druhů v lokalitách s nadmořskou výškou okolo 200 m n.m. však patří, alespoň v Čechách, k výjimečným případům. Podle ALBRECHTA (in verb.) nebylo hnízdění hýla rudého v tak nízké nadmořské výšce v České republice dopodud zaznamenáno.

Závěr

Príspevek shrnuje data o výskytu hýla rudého a lindušky luční v NPR Žehuňský rybník a přináší data o prokázání hnízdění obou druhů v jedné z nejnižší položených lokalit v ČR (204 m n.m.).

Literatura

- BRANDL P., ŠIMEK J., 1995: Faunistická pozorování v České republice (1993-1994), *Zprávy ČSO 41: 21-31*
- HUDEC K., ŠŤASTNÝ K., 1979 : Zur Ausbreitungstendenz der Wiesenpiepers (*Anthus pratensis* L.) in der Tschechoslowakei. *Egretta 22:18-26*
- JIRSÍK J., 1955 . Naši pěvci. *Nakladatelství ČSAV, Praha*

KOVÁŘ K., 1912/13: Seznam ptactva jihovýchodní části hejtmanství Poděbradského.
Příroda 11 : 197 - 199

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. 1991: Šíření hýla rudého (*Carpodacus erythrinus* Pall.) v českých zemích. *Panurus 3 : 27 - 36*

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V., HUDEC K., 1996 : Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985-1989. *HŠH Jinočany*

ŠŤASTNÝ K., RANDÍK A., HUDEC K., 1987 : Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR 1973/77. *Academia Praha*